

ר' מנחם בן סגנאי הצבע

לאב"ד. כבר הוכיח פרופ. י. נ. אפשטיין ז"ל שיש הבדל בין שני מושגים אלה¹. ולכן אין להסיק מתוך דברי התוספתא שמדובר כאן על מינויו של מנחם לאב"ד בסנהדרין של הלל הוקן. המסקנה הפסקנית שאליה מגיע הוויג "שמנחם ממשנה חגיגה יכול להיות רק מנחם ממשנה עדויות"² היא רחוקה מלהיות ודאית. ויש להסכים עם בעל יוחסין השלם שמנחם בן סגנאי היה בן דורו של רבן גמליאל³.

בהשגותיו על נסיונות של זיהוי של מנחם שבמשנה חגיגה ב. ב עם אישים שונים שנוכחים בספרות התנאית לא באתי לקבוע מסמרות. באתי רק להעיר שבדיונים של האמוראים על מנחם שבחגיגה ב.ב נשתרבו דברים שהם מוסכים על מנחם בן יהודה הקנאי כפי שיוצא מתוך המדרש בשה"ש זוטא.

י. רזנמאל

- 1) עיין דקדוקי סופרים על אתר.
- 2) עיין תוספתא, הוצאת צוקרמאנדל על אתר.
- 3) עיין בצרון, סיון-תמוז, תשכ"ה, 87 ואילך.
- 4) שם, תשרי-חשוון תשכ"ו, 56 ואילך.
- 5) עיין בראב"ד על משנה עדויות ז.ח.
- 6) עיין בצרון, סיון-תמוז תשכ"ה, 89.
- 7) עיין משנה מנחות ה.ו; תוספתא כלים (בבא קמא), ד.ד; תוספתא תרומות ג.ה; עיין ש. ליברמאן, תוספתא כפשוטה, א, 335.
- 8) עיין מיכאל אב"יונה, גיאוגרפיה היסטורית של ארץ ישראל, 125; יוסף בן מתתיהו, חיי יוסף, תרגום אנגלי, הוצאת Loeb Classical Library 265. על אתרו של המקום עיין ישעיה פרס, ארץ ישראל, אנציקלופדיה טופוגראפית-היסטורית, כרך ג, 494 ואילך.
- 9) עיין י. נ. אפשטיין, מבראות לספרות התנאים, 42 ואילך.
- 10) בצרון סיון-תמוז, תשכ"ה, 93.
- 11) עיין יוחסין השלם, מהדורה שניה תרס"ה, 72, טור ב.

מן התנא ר' מנחם בן סגנאי הצבע נשארה בספרות התנאית רק הלכה אחת במשנה עדויות ז.ח וזו לשונה: "העיר ר' מנחם בן סגנאי על מוסף היורה של שולקי זיתים שהוא טמא ושל צבעים שהוא טהור, שהיו אומרים חילוף הדברים". אותה ההלכה נשנית במשנה כלים ה.ה כסתם משנה.

בתוספתא עדויות ג.א מובאת אותה ההלכה בשינוי לשון קצת ובהוספות וזו לשונה: "העיר מנחם בן סגנאי [הוא] צבע על מוסף היורה של שולקי זיתים שהוא טמא ועל של צבעים שהוא טהור שבראשונה היו אומרים חילוף הדברים, וכשהושיבוהו בישיבה היו תמהין עליו הכל, אמר להם, כך וכך אם איני ראש לכל הבאים אחריי". מתי חי אותו ר' מנחם בן סגנאי הצבע? פרופיסור שמחה בנימין הוויג ניסה לזהות אותו עם מנחם בן זוגו של הלל הנשיא בנשיאות הסנהדרין (חגיגה ב.ב). על זיהוי זה השגתי ופרופ. הוויג ענה על השגותי⁴. בתשובה הקצרה הבאה בדעתי לבסס בנימוקים גוספים את דעתי.

הוויג כותב "שמפרשים⁵ ראו במקצועו של מנחם כצבע אשר עדותו הבקאה בנוגע למוסף היורה אשר לצבעים נתקבלה בבית דין"⁶. הוויג טעה. לא מפרשים ראו את מקצועו של מנחם כצבע כי אם התוספתא שכותבת בפירוש שהוא היה צבע. בניגוד לדעתו של הוויג יש לקבוע שיש קשר בין שמו של מנחם בן סגנאי, ובין המקום סגנא שנוכר פעמים אחדות בספרות התנאית⁷ וגם במשנה כלים (ה.ד), שם מובאת ההלכה של מנחם בן סגנאי. השם היווני של כפר סכנין הוא ביוונית סוגני⁸. מנחם בן סגנאי היה בן הכפר סגנא.

כמו כן יש קשר בין המסופר במשנה כלים ה.ד: "מעשה ונפלה דליקה בתגורי כפר סגנא ובא מעשה ליבנה" ובין המשנה שדנה בטומאה של מוסף התגור ומוסף היורה. את הקשר הזה אפשר לראות גם כן בתוספתא כלים (בבא קמא), ד. ד-ה. כמו כן יש להעיר שאין המלים "כשהושיבוהו בישיבה" מראות על מינוי